

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

is dat de lezer na elke supervisiesessie zijn eigen interpretatie van de sessie kan confronteren met een paginalang commentaar van telkens een andere Braziliaanse psychoanalyticus.

Mijn overtuiging voorafgaand aan de lectuur van dit boek was dat Bion ook in zijn latere werk geheel binnen het 'klassieke' freudiaans-kleiniaanse paradigma is gebleven. Heel wat tussenkomsten in deze *transcripts* lijken mij dat ondubbelzinnig te bevestigen. Er is zijn herhaald beklemtonen van het belang van observatie, van proberen de 'feiten' te zien, van refereren aan de wetenschap, als het baken waarnaar men zich moet richten in een zoektocht naar de Waarheid, en zijn mijmeren over de biologische basis van de psyche. Voor Bion is psychoanalyse zich bewust worden van, kennis nemen van. De psychoanalyticus zelf is niet aan de orde in een psychoanalyse; psychoanalyse gaat niet over de psychoanalyticus (p. 78), een hoogst klassiek-freudiaanse opvatting over tegenoverdracht. Als de analyticus moeilijkheden met zijn analysant schetst, haalt Bion het gehele klassiek kleiniaanse arsenaal boven om licht te doen schijnen over de klinische impasse (bijvoorbeeld hoofdstuk 9, supervisie D17, p. 137). Ik kwam geen passages tegen waarin Bion verdedigde dat we simpelweg intuïtief moeten reageren op de analysant en spontaan, samen, in een hopelijk neo-constructieve, vruchtbare interpersoonlijke intersubjectiviteit tot transformaties zouden moeten komen, die ons in een oneindig en nog onbekend universum zullen katapulteren. Hier begint de worsteling met het adagium. Misschien ben ik een catastrofaal stupide en arrogante lezer, die slachtoffer is van zijn geheugen en zijn wensen. Immers, heel wat commentatoren treffen in dezelfde sessies

juist een Bion aan die de grenzen van de psychoanalyse verlegt of oversteekt. Dit boek is een welkome verdere documentatie over de uitzonderlijke figuur die Bion is geweest. Men leest het een beetje als een fan die onverwacht nieuw archiefmateriaal van zijn idool op YouTube ontdekt. Beelden klankkwaliteit laten te wensen over, en het was niet zijn beste optreden, maar toch luistert men ontroerd. Voorwaarde hiervoor is wel dat men al fan is. Fan worden zal echter makkelijker gebeuren door lectuur van het klassieke Bion-canon.

Literatuur

- BION, F. (1978). *Four discussions with W.R. Bion*. Clunie: Roland Harris.
- BION, F. (RED.). (1980). *Bion in New York and Sao Paulo*. London, Clunie: Karnac.
- BION, F. (RED.). (1986). *Clinical seminars and four papers — Wilfred R. Bion*. Abingdon: Fleetwood.
- BION, F. (RED.). (2005). *Bion, W.R. The Tavistock seminars*. London, Karnac.
- BION, F. (RED.). (2005). *Bion, W.R. The Italian seminars*. London: Karnac.
- BION, W.R. (1990). *Brazilian lectures*. London: Karnac.

Privacy door een psychoanalytische bril

Bespreking van

Helen K. Gediman (2016). *Stalker, hacker, voyeur, spy — A psychoanalytic study of erotomania, voyeurism, surveillance, and invasions of privacy*. London: Karnac Books. ISBN 978 1 7822035 1 3, 244 pp., £ 23,19

TIM SYMONS

Een boek over privacy, een thema dat zeker ook de moeite waard is om door een psychoanalytische bril te bekijken. Naar mijn

weten een primeur in ons studiegebied. Privacy, hoe kunnen we daar in deze tijden van sociale media over nadenken, wanneer velen te pas en te onpas de intiemste wensen, handelingen en verlangens publiek maken? Hoe makkelijk het tegenwoordig ook is geworden om iemands handel en wandel na te gaan, hebben we nog wel de mogelijkheid ervoor te kiezen om niet in dat altijd schijnende spotlight te staan? Of is dit spotlight ergens onderweg een zoeklicht geworden? Ik vraag het mezelf af: hoe dwingend en indringend kan de blik van de ander zijn? Valt er nog wel aan te ontkomen? Dit boek is geschreven voor een zeer breed publiek: voor mensen met een psychoanalytische en psychologische achtergrond, maar ook voor film liefhebbers, en zelfs voor pedagogen. De auteur heeft voor verschillende organisaties een aantal lezingen gegeven over het onderwerp stalken, waarin dit boek zijn oorsprong vond. Gediman maakt gretig gebruik van een aantal klassiekers uit de filmgeschiedenis om haar theorie en gedachten te illustreren, zoals Hitchcocks *Rear Window*, Coppola's *The Conversation*, Eastwoods *Play Misty for me* en nog vele andere films. Oorspronkelijk zouden er plannen geweest zijn om ook een dvd met de vermelde filmfragmenten bij het boek te voegen. Echter, vanwege tal van problemen, met onder andere filmrechten, was dat praktisch niet haalbaar. Het lezen van uitgeschreven dialogen uit de films ervoer ik niet als storend. Ik durf me zelfs af te vragen of een dvd nu echt van meerwaarde geweest zou zijn. Een aantal vragen die het boek als uitgangspunt neemt: Hoe voelt het om gestalkt te worden? Hoe is het om iemand hardnekkig te blijven stalken? Wat doet het met iemand wanneer zijn privacy geschonden wordt door *sexual stalking*, *surveillance stalking*,

hacking van internetaccounts of gevolgd worden door een privédetective wanneer een partner ontrouw vermoedt? Of stel je voor hoe ingrijpend het is voor bekende personen om steeds alert te moeten zijn? Of hoe ze op hun hoede moeten zijn voor hun <fans>, maar evenzeer hoe beroemdheden de media nodig lijken te hebben om hun honger naar aandacht enigszins te bevredigen? Wat doe je als een overheid om welke redenen dan ook een burgerleven op bepaalde wijze controleert? Deze laatste vraag is vandaag de dag erg actueel, met terreurdreigingen en met de ingrijpende maatregelen die de overheid, al dan niet terecht, denkt te moeten of mogen nemen. Vele vragen, waarover de auteur in dit boek nadent, waarop zij niet meteen pasklare antwoorden geeft, maar eerder een aanzet tracht te geven voor verder onderzoek. De auteur maakt een onderscheid tussen vele vormen van stalken, maar wat is stalken nu eigenlijk? Het is in de eerste plaats een begrip uit de dierenwereld, waar het gaat over een jager die zijn prooi achtervolgt, besluit of stalkt om op het juiste moment toe te kunnen slaan. De auteur beschrijft zelf hoe ze tijdens een fotosafari in Afrika dieren besluit om er een goede foto van te kunnen nemen, maar ook hoe de gids de natuur manipuleert om te zorgen voor meer en betere fotomogelijkheden. Misschien is het wel gedrag dat we allemaal, in bepaalde mate, in ons hebben. Naarmate het boek vordert en de vele vormen van stalken meer beschreven worden, krijg ik een vergelijkbare ervaring als op het moment van mijn eerste lezing van Freuds *Drie verhandelingen over seksualiteit*: aanvankelijk lijken perversies iets wat we beschouwen als ver van ons eigen gedrag verwijderd, maar geleidelijk komt het besef dat de scheidslijn tussen pervers gedrag en

ons eigen gedrag niet zo duidelijk en groot is als we wel zouden willen.

Hoe verhoudt *sexual stalking* zich tot *surveillance stalking*? Het eerste begrip betreft de vorm van stalken waarmee we allemaal enigszins vertrouwd zijn: de afgewezen minnaar, minnares of geliefde die het object van zijn of haar liefde niet kan loslaten, en die met een enorme wraakzucht het leven van zijn of haar geliefde tracht om te vormen tot een levende hel. Bij *surveillance stalking* gaat het niet om een individu dat vanuit zijn eigen drijfveren iemand anders gaat stalken, maar wordt dat individu aangestuurd door anderen, zoals een overheid of een bedrijf.

Wat volgens de auteur nieuw is in deze studie zijn enkele onderliggende overeenkomsten tussen de erotomane en voyeuristische aspecten bij *sexual stalking* en *surveillance stalking*. Waar die bij de eerstgenoemde vorm van stalken niet zo vreemd lijken, zijn ze dat bij de tweede vorm aanvankelijk misschien wel. Bij beide vormen van stalken is er sprake van een belangrijke inbreuk op de privacy. Hoewel bij de tweede vorm van stalken de motivatie van de stalker een minder persoonlijke drijfveer heeft, wordt *surveillance stalking* uiteindelijk ook uitgevoerd door mensen bij wie eigen verlangens, fantasieën en gevoelens infiltreren, en zich kunnen vermengen met de gevraagde opdrachten, met de haast onvermijdelijke gevolgen voor zowel de stalker als de gestalkte.

De auteur beschrijft ook de relatie tussen de actieve partij (stalker) en de passieve partij (gestalkte). Hierdoor is er sprake van een stalker-gestalkte-koppel, waarin men zich tot elkaar verhoudt in typische kenmerken: bewuste en onbewuste identificatie met fantasieën over seks en agressie, liefde en haat, schaamte en wraak. Deze hoedanigheden verbinden hen als koppel, maar dan wel een bijzonder disfunctioneel koppel.

De auteur tracht haar eigen theorie te onderbouwen aan de hand van verschillende theoretische modellen, haar klinische expertise (voornamelijk met personen die gestalkt worden) en met dialogen en fragmenten uit de filmwereld. Ze karakteriseert stalking als multigedetermineerd gedrag. Hiermee bedoelt ze gedrag dat gedreven wordt door verschillende motivationele componenten en dat gevormd wordt door de levensgeschiedenis van het individu: zowel zijn opgroei-omgeving als de ervaringen die hij heeft mogen opdoen of moeten meemaken. Naar mijn gevoel hadden er in het boek meer klinische vignetten opgenomen mogen worden. Ook de theoretische modellen waarop de auteur zich baseert (waaronder de psychoanalyse, de neurowetenschappen en de hechtingstheorie), had ik zelf graag meer uitgewerkt gezien. Misschien waren mijn eigen verwachtingen over het boek te hoog, omdat ik privacy in onze huidige samenleving een boeiend onderwerp vind. Hopelijk, en ik verwacht het ook wel, biedt dit boek de nodige inspiratie om anderen uit te nodigen deze thematiek verder te beschrijven en uit te diepen.

What a book

Bespreking van

Joel Whitebook (2017). *Freud — An intellectual biography*. Cambridge: University Press. ISBN 978 0 521 86418 3, 484 pp., £ 30,00

MARC CALMEYN

What a book van Whitebook, filosoof en psychoanalyticus aan het Columbia University Center in New York! Het is niet louter